

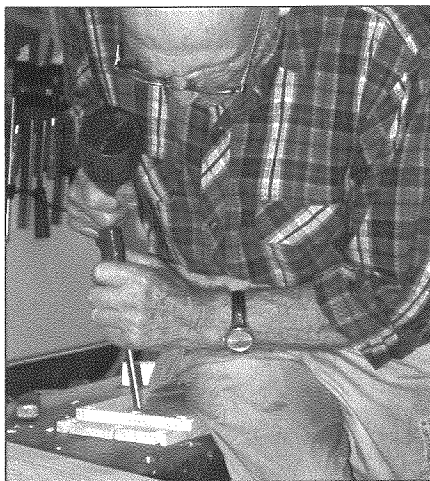
Att dokumentera handlingsburen kunskap - en fördjupningsstudie och en vandringsutställning

All kunskap som bärs upp av handens arbete säkras och överlever bäst genom trädning och aktivt utövande. Så har den förts vidare i århundraden, från generation till generation eller via ett mästar- lärlingssystem. Under 1900-talet har slöjd och hantverk successivt ersatts av industriell produktion. Detta har inneburit att den naturliga kunskapsöverföringen till nästa generation eller till en lärling i stort sett har försvunnit.

Om handens kunskap glöms bort innebär det att en del av vår historia och kulturarv försvinner. För oss som på olika sätt arbetar eller intresserar oss för slöjd och hantverk är det en viktig del. Lika viktig som den skrivna eller materiella historien som bevaras i våra bibliotek och museer.

Fördjupningsstudie

Hur kan vi då säkra denna kunskap så att vi kan föra med den in i framtiden när de flesta trädningsskanaler är brutna? Det var en av de centrala frågor som ledde fram till fördjupnings-

Ove Malm sinkar en låda. Foto Helena Åberg

studien *Att dokumentera handlingsburen kunskap*. Studien genomfördes med stöd från Nämnden för hemslöjdsfrågor av Tore Qvarfordt läns-hemslöjds-konsulent i Uppsala län och av undertecknad. Under senaste året har vi båda varit tjänstlediga i sammanlagt två månader var för att genomföra studien.

Handlingsburen kunskap

Med handlingsburen kunskap menar vi den kunskap som är knuten till handling och som därmed inte på ett enkelt sätt låter sig uttryckas i ord. Det är den kunskap som främst överförs från människa till människa och som bäst hålls levande genom att utövas. Hit hör definitivt olika slöjd- och hantverkstekniker.

Hur fångas kunskap?

Huvudsyftet med studien har varit att bevara och utveckla kunskapen om slöjdens traditionella material och tillverkningsmetoder. Vidare har vi strävat efter att hitta former för hur detta kan gå till. Vi har intervjuat två traditionsbärare och filmat dem i arbete. Det är möbelsnickaren Ove Malm från Nyköping och korgmakaren Lissy Olofsson bosatt i Linsell i Härjedalen. Ambitionen har varit att dokumentationerna ska vara så detaljerade att teknikerna i framtiden kan åter-skapas.

För att detta ska vara möjligt tror vi det är nödvändigt att de som dokumenterar själva är hantverkarkunniga eller har en god inblick i hantverket. Då går det att ställa en mängd frågor som annars inte skulle bli ställda och

att göra iakttagelser och dra slutsatser som skulle gå den oinsatte förbi.

Dokumentation och tolkning

De dokumentationsmetoder vi främst använt oss av är digital videokamera, digital och analog kamera, kassettbandspelare, anteckningar, ritningar och skisser. Det har blivit närmare 10 timmar film, 5 timmars inspelade intervjuer samt en mängd foton.

För att tolka och prova materialet har vi också själva ställt oss i den arbetssituation vi dokumenterat. Det har inneburit att vi kommit långt närmare kunskapen och blivit en del av handlingen. Arbetet med projektet har varit väldigt intressant och har inspirerat till fortsatt fördjupning. I slutet av mars redovisades arbetet i seminarieform i Uppsala.

Vandringsutställning

Till sommaren kommer en vandringsutställning på temat att visas med start på Faktoriet i Eskilstuna den 5 juni. Hanna Arnesson bosatt i Eskilstuna står för utställningens form och gestaltning. Hon är tredjeårsstudent vid programmet "Rumslig gestaltning" vid Mälardalens högskola. Utställningen är hennes examensarbete.

I samband med utställningens öppnande kommer det att finnas möjlighet att köpa de rapporter och filmer som producerats under projektiden. För mer information, kontakta läns-hemslöjds-konsulent Helena Åberg helena.aberg@hemslojd.org tel. 0155-26 15 07.

Helena Åberg

Ove Malm - möbelsnickare sedan 70 år

En av de traditionsbärare som dokumenterats är Ove Malm född utanför Lund 1916. Hans far och farfar var småbönder men hade under olika perioder av sina liv kommit i kontakt med möbelsnickeri. För Ove som var duktig i slöjd var steget inte långt till att börja som möbelsnickarlärling. Det gjorde han 1931 hos snickarmästare Risberg i Lund där han blev kvar i ca 5 år. Efter militärtjänsten jobbade Ove vid flera olika snickerier i södra och mellersta Sverige. Sedan 1942 har han varit bosatt i Nyköpingstrakten. Han har bland annat arbetat på Möbleringsbolaget och varit produktionschef vid NK snickerier. 1967 köpte han snickeriet Bettna inredningar AB vilket han drev i närmare 25 år innan han pensionerade sig.

Ove bär på en gedigen teknisk kunskap när det gäller i princip allt som

ingår i snickeriyrket. Man kan säga att den kunskap han är förtrogen med sträcker sig från slutet av 1800-talet och fram till våra dagar.

Att fånga och rekonstruera Oves kunskap

Det är omöjligt att under ett begränsat projekt som vårt fånga ett helt yrkesliv. Vi valde därför att inrikta oss på Oves lärlingstid och på de trelådig byråer han emellanåt snickrade då. Det var enkla men gediget tillverkade möbler och de innehöll en mängd hantverksmässigt intressanta moment. Utifrån sitt minne har Ove skapat arbetsritningar på byråerna.

Vi har intervjuat Ove om hans tid som lärling och om tillverkningen av byråerna. Vidare har han filmats vid hyvelbänken när han har hyvlat, sinakat och gradat.

Utifrån Oves ritningar och beskrivningar startade vi arbetet med att tillverka en byrå. I möjligaste mån har vi utgått från samma metoder och verktyg som de Ove använde på trettio-talet. När byråns stomme var hopsatt ställde sig Ove åter framför kameran för att syna och passa in en av lådorna (se bild sid 1). Sedan har färdigställandet av byrån fortsatt.

Det har varit väldigt givande att utifrån Oves beskrivningar, och de filmer som tagits på honom, själva försätta sig i handlingssituationen. Det har lett till en fördjupad förståelse för den kunskap Ove bär på. För oss har rekonstruktionsarbetet varit minst lika viktigt som de mer traditionella dokumentationsmetoderna vi använt oss.

Helena Åberg

Lissy Olofsson - korgmakare i tredje generationen

Lissy Olofsson är den andra personen som har blivit dokumenterad. En orsak till att vi valt Lissy, förutom att hon är en duktig korgslöjdare, är det sätt hon lärt sig hantverket på. Lissy är vad hon vet minst tredje generationens korgmakare. Hon för traditionen vidare från sin far och farfar. Korgtillverkning är också intressant ur dokumentationssynpunkt eftersom det krävs en kombination av stort materialkunnande och hög teknisk skicklighet för att uppnå ett bra resultat.

Mångsyssleri och självhushåll

Lissy Olofsson föddes 1934 i Botsmark i Västerbotten. Hon är uppvuxen på en gård där det mesta som behövdes av förnödenheter producerades i hemmet. Hennes pappa brukade jorden och var i övrigt en mångsysslare. När det gällde korgar tillverkade han till husbehov men aldrig några till försäljning.

Lissys farfar hade varit mer specialiserad på korgtillverkning och fick en

stor del av sin utkomst härifrån. Han sålde bland annat stora mängder korgar till bagarna i Vindeln. Dessa användes som emballage när brödet fraktades längs Norra stambanan.

Många vänner genom slöjden

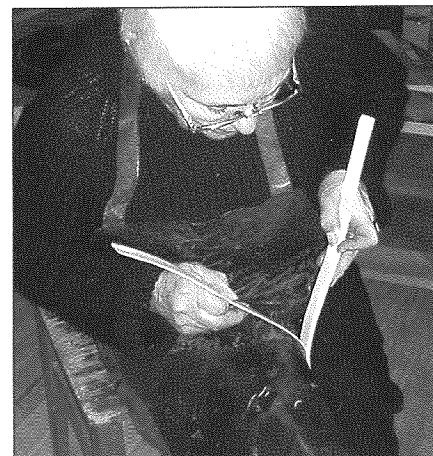
På äldre dar, när han slutat att bruka jorden, ägnade sig även Lissys far mer åt korgtillverkning. Lissy gjorde honom ofta sällskap, men slöjdade själv mest i näver. Efter hans bortgång tog Lissy vid och började lägga allt mer tid på korgtillverkning. Hon har varit ledare för ett flertal kurser, bland annat i korgslöjd, och fått många vänner genom slöjden. Trots att hon undervisat många människor är det få som fortsatt med korgtillverkning i någon större skala.

För ca tio år sedan flyttade Lissy till Linsell i Härjedalen där hon fortsatt sitt korgslöjdande.

Innan vi dokumenterade Lissy och hennes arbete hade vi båda provat att

riva spån och tillverkat korgar vid olika tillfällen. Vi har besökt Lissy i hennes hem två gånger. Vid första tillfället stannade vi i tre dagar. Då följde vi med henne ut i skogen för att se ut korgvirke, tillverkade egna korgar och filmade Lissy under hela arbetsprocessen. Vid andra tillfället fotograferade vi henne i arbete och gjorde en bandad intervju.

Helena Åberg

Lissy Olofsson river korgspån. Foto Helena Åberg

KALENDARIUM

Sommar och tidig höst 2004

Sommar på Nynäs

Slöjd, Byggnadsvård och Trädgård

30 maj kl 12-16

Slöjd- och byggnadsvårdsdemonstrationer
Försäljning av plantor och fröer samt
trädgårdsrådgivning
Föredrag av trädgårdsmästare Philippe
Plöninge kl 13: "Odla din egen skördefest!"

Långmarendagen

4 juli kl 12-16, på museigården Långmaren
Hästskjuts, prova på lieslätter och linberedning. Hjulåkers spelmän underhåller.

Barnens Nynäs

1 augusti, kl 12-16

Mängder av spännande aktiviteter bla
provapå slöjd, barnteater och spökhistorier.

Arrangörer Landstinget Sörmland Jord och skog, Hemslöjdsföreningen Sörmland, Eskilstuna Stads- & Länsbibliotek Öknaskolan. Sörmlands museum och Nynäs Trädgårdsbutik

För fullständigt program se
www.landstinget.sormland.se/nynas

Ung Slöjd

För dig som är mellan 13-25 år

SOMMARLÄGER

Balders Möte 14 - 19 juni

Plats Åsens By Jönköpings län.
Välj mellan flera olika slöjdtekniker
Pris 1800:-

För anmälan och information kontakta
Länshemslöjdskonsulent
Niclas Flinck tel: 036-325996
niclas.flinck@lj.se

Oxelösund

Biblioteket, Järntorget 7
Kl 17.00 - 20.00
8 september Hastkorgar

Katrineholm

Ängeln Djulögatan 27
Kl 17.00 - 20.00
15 september Hastkorgar

Flen

Biblioteket Drottninggatan 3
Kl 17.00 - 20.00
16 september Hastkorgar

Nyköping

Hantverksgymnasiet Västra Kvarngatan 54
kl 17.00 - 20.00
23 september Hastkorgar

Övrig program- verksamhet

Stickverkstad

22/5 Biblioteket i Gnesta Kl: 11.00-14.00
Lisa Mossberg visar pärlstickning och
Carin Appelqvist visar tvåändsstickning.
Tag med din favoritstickning till verkstaden,
bli inspirerad och inspirera andra.
Samarrangemang med Gnesta bibliotek.

Slöjdcafé

Faktoret, Eskilstuna museer
Onsdag 8 september kl 18.00-21.00
Tema Hastkorgar
Samarrangemang med Eskilstuna museer

Luffarslöjd

25/9 Gripe Museet. Kl: 13.00-16.00
Drop in för alla åldrar.
Samarrangemang med Gripe Museet.

Hemslöjdens dag

4 september

Kulturhuset Ängeln kl 11-14

I år går Hemslöjdens dag av stapeln i
Katrineholm. Årets tema är slöjd och lek.
Kom och slöjda i lekens tecken i en rad
olika tekniker. Som vanligt delar vi då ut
årets utbildningsstipendier, Anne-Marie von
Stockenströms textilstipendium och Lars
Aldéns hårdslöjdsstipendium.

Utställningar

Skogen och trä't

Finstallet, Nynäs slott 30 maj-11 sept
En utställning om trä som råmaterial, dess
egenskaper och användningsområden inom
traditionell slöjd och bygghantverk.

Dansande händer – att doku- mentera handlingsburen kunskap

Faktoret, Eskilstuna 5 juni-20 aug
Utställningen bygger på Tore Qvarfordts
och Helena Åbergs dokumentationer av
möbelsnickaren Ove Malm, Nyköping och
korgslöjdare Lissy Olofsson, Linsell.
Utställningen är ett examensarbete,
formgiven av Hanna Arnesson student vid
Mälardalens högskola, Rumsig gestaltning.
Utställningsprogram
5 juni kl 13.00 Invigning av utställningen.
Kl 14.00 Att dokumentera handlingsburen
kunskap. Föredrag av Tore Qvarfordt och
Helena Åberg
Samarrangemang med Eskilstuna museer och
Upplandsmuseet

Slöjdsemester på Åsa folkhögskola

2-6 augusti

Unna dig en härlig semestervecka i slöj-
dens tecken. Välj mellan fyra olika kurser

Lustfylld tovning - en kreativ semester

Låt dig inspireras av ullens många möjlighe-
ter! Färga, karda och tova på flera olika
sätt. Ta del av handverkets glädje och lust.
Ansvarig lärare: Ebba Tannlund

Slöjda i färskt trä med kniv och lust

Med såg och yxa hämtar vi vårt material i
naturen. Sedan slöjdar vi med kniv och
andra skärande handverktyg olika bruksfö-
remål som kan användas i vår vardag.
Ansvarig lärare: Helena Åberg

Fläta till din trädgård och för din lust

Vi flätar med färsk och torr salix skapar
guld av naturens "skräp". Du får göra olika
växtstöd, planteringskorgar, staket mm.
men även större gemensamma arbeten.
Ansvarig lärare: Mikael Rydholm

Fritt broderi

Häxsöm, kråkspark, franska knutar - det
finns så mycket mer än korsstygn! Med
synålen som redskap går vi på upptäckts-
färd bland trådar, tyger och stygn.
Ansvarig lärare: Elisabet Jansson

Anmälan och information

Samtliga kurser kostar 3200:- inklusive
kost, logi och material. För anmälan och
mer information kontakta Åsa folkhögskola
tel 0157- 695 00 eller anmäl dig via
www.asafhsk.se. Sista anmälningsdag 21
juni. Kurserna arrangeras av Åsa folkhög-
skola och Hemslöjdsföreningen Sörmland.

KOM MED ÄVEN DU!

Som medlem i vår förening får du
Handlaget direkt hem i brevlådan fyra
gångar per år. Du får även rabatt på våra
kurser och medlemsrabatt vid prenume-
ration på tidskriften Hemslöjden.

Enskild medlem 160:-, familjemedlem
100:-, ungdom (13-25 år) 100:-.
Postgiro 175059-5, Hemslöjdsföreningen
Sörmland.
Ange namn / adress / tel / medlem 2004.

SVERIGE

PORTO BETALT

Kurser sommaren och höst 2004

Familjeslöjd

Vi tillverkar visselpipor, vindflöjlar och fågelskrämmor i vårens färsk material.

För vuxna och barn i sällskap

Lärare: Agneta Isaksson och Niklas Eriksson

Tid: 5 juni

Plats: Svalbergsgården Näveklarn

Kostnad: 300:- vuxna, 100:- barn

Anmälan senast 24 maj

Gårdsgårdsbygge

Vi klyver gärsgårdsslanor, vrider vidjor och bygger efter traditionella metoder.

Lärare: Lars Pettersson

Tid: 4 – 5 september 16 lektioner

Plats: Långmaren nära Nynäs slott

Kostnad: Medlemmar 800:-/Icke medlem-

mar 950:-/Ungdomar 400:-

Anmälan senast 18 augusti

Broderi på Julita

På Nordiska Muséets centralmagasin får vi möjlighet att inspireras av broderier ur samlingarna och själva prova på.

Lärare: Monica Hallén, Lisa Mossberg

Tid: 11 september, 6 lektioner

Plats: Nordiska Muséets centralmagasin, Julita

Kostnad: Medlemmar 350:-/Icke medlem-

mar 400:-/Ungdomar 200:-

Anmälan senast 20 augusti.

Samarrangemang med Nordiska Museet.

Hugga tråg och tälja skedar

Vi tillverkar olika bruksföremål, t.ex. skedar, slevar, fat och tråg, i färskt och torrt trä med skärande verktyg.

Lärare: Niclas Hallberg

Tid: 11-12 sept, 9-10 okt. 38 lektioner

Plats: Oxstallet vid Nynäs slott

Kostnad: Medlemmar 1500:-/Icke medlem-

mar 1700:-/Ungdomar 700:-

Anmälan senast 25/8.

Samarrangemang med Landstinget Sörmland Jord och Skog samt SHR

Bland blommor, rosa tyll och gyllene trådar

Bland blommor, rosa tyll och gyllene trådar Kursen förmedlar den tekniska kunskapen liksom den ohämmade skaparglädjen i det fria broderiet.

Lärare: Lena Lundgren

Tid: 2-3 oktober, 16 lektioner

Plats: Eskilstuna

Kostnad: Medlemmar 800:-/Icke medlem-

mar 950:-/Ungdomar 400:-

Anmälan senast 10 september

Samarrangemang med Studieförbundet

Vuxenskolan, SV i Eskilstuna

Äldre måleritekniker

Vi målar med traditionella färgtyper och måleritekniker exempelvis ådringsmålning och marmorering.

Lärare: Tom Granath

Tid: 9-10 oktober 18 lektioner

Plats: Eskilstuna

Kostnad: Medlemmar 950:-/Icke medlem-

mar 1100:-/Ungdomar 400:-

Anmälan – senast 17 september

Samarrangemang med Studieförbundet

Vuxenskolan, SV i Eskilstuna

Trådslöjd - Luffarslöjd

Vi tillverkar skålar, ljusstakar, hängare, smycken i järntråd och dekorerar dem med pärlor och annan grannlåt.

Tid: 16 oktober, 8 lektioner

Lärare: Ebba Tannlund

Plats: Åsa folkhögskola

Kostnad: 500:- Ungdomar 200:-

Anmälan - senast 25 september

Samarrangemang med Åsa folkhögskola

Tryck på tyg och papper

Vi börjar med att skissa. Sedan provar vi att trycka med potatis, svampar och annat vi kan hitta i naturen. Vi trycker våra egna mönster i tryckramar.

Lärare: Lisa Mossberg

Tid: 23-24 oktober, 16 lektioner

Plats: Slöjdverkstan på Ökna, Tystberga

Kostnad: Medlemmar 750:-/Icke medlem-

mar 900:-/Ungdomar 400:-

Anmälan senast 1 oktober.

Tillverka dina egna verktyg

Vi tillverkar olika verktyg ex. putshyvel, skrubbyvel, profilhyvel, ställningsåg, vinkelhake och strykmaått.

Lärare: Ramon Persson

Tid: 13-14 och 20-21 november, 38

lektioner

Plats: Oxstallet, Nynäs slott, Tystberga

Kostnad: Medlemmar 1500:-/Icke medlem-

mar 1700:-/Ungdomar 700:-

Anmälan - senast 22 oktober

Samarrangemang med Landstinget Sörmland

Jord och Skog samt SHR

Anmälan och information

Textila kurser:

0155-26 11 35, 070-626 15 14

E-post lilleboman@hemslojd.org

Trä och metall:

0155-26 15 07, Fax: 0155-26 15 95

E-post helena.aberg@hemslojd.org

Kursarrangör:

Hemslojdsföreningen Sörmland. Kurserna anordnas om tillräckligt många anmäler sig. Kostnader för material tillkommer.

Ungdomspriserna gäller för ungdomar upp till 25 år. Anmälan är bindande

Logi

Vid slöjdverkstan på Ökna finns övernattningsmöjligheter. Bokning görs i samband med kursanmälan. För övernattnings på Nynäs, kontakta Inger Nilsson, tel 0155-26 15 10.

Aktuell information hittar du även på vår hemsida www.hemslojd.org/sormland

Hemslojdsföreningen Sörmland
Box 571, 611 10 Nyköping
www.hemslojd.org/sormland

Länshemslojdskonsulent, textil
Lille-Mor Boman
TEL 0155-26 11 35 MOBIL 070-626 15 14
lilleboman@hemslojd.org

Länshemslojdskonsulent, trä&metall
Helena Åberg
TEL 0155-26 15 07 MOBIL 0709-46 15 26
FAX 0155-26 15 95 helena.aberg@hemslojd.org